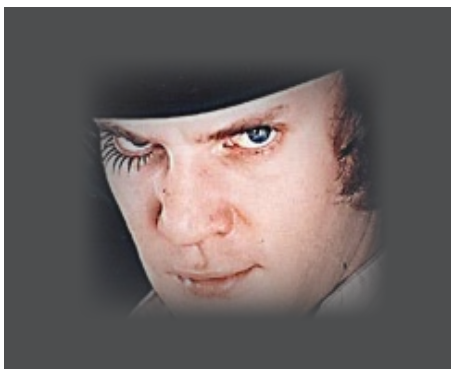

ПАКЛЕНА ПОМОРАНЦА – САМ ПРОТИВ СВИХ

Иако је *Паклену поморанцу* тешко смјестити у опус Стенлија Кјубрика, она највише сличности има са његова три посљедња филма (*Full Metal Jacket*, *Широм затворених очију*, *Исијавање*) – сличности која се огледа у режисерском приступу којим третира своје ликове као заморчиће у окрутном психо-социјалном експерименту. И док је експеримент у три наведена филма мање очит, више ствар приступа, него садржаја, у *Пакленој поморанци* је окосница садржаја.

Средњошколски бунтовник осуђен на четрнаест година затвора због убиства жене, пристаје, ради пријевременог пуштања на слободу, на експеримент којим ће се у њему покушати уништити зло. Компонован у три чина (прије, током издржавања казне и после), филм је неугодно оштра сатира на рачун друштвеног лицемјерја и разматрање институције затвора у разним облицима. У првом чину пратимо Алекса, тог средњошколског бунтовника, са друговима кроз разне догађаје – док туку бескућника, док на смрт претуку другу групу хулигана, док јуре путем ударајући аутомобиле, док силују и убијају жену пред очима њеног мужа, док сам Алекс напаствује своје другове, док Алекс спава са двије дјевојке, док Алекс убија једну жену. За те догађаје није дато објашњење, није дата мотивација, нису показани разлози. Реципијент се с разлогом осјећа дезоријентисаним. Кјубрик је чак правио грешке у континуитету с том сврхом. Али тек када при крају првог и у преостала два чина буду приказане друштвене институције, мотивација ће испливати пред реципијенте. Зло у Алексу је одговор на друштво онакво

каким га Кјубрик представља. Кадрови којима се приказују затвори, болнице, дом главног јунака су дуги, статични, умртвљени и компоновани по строгим правилима симетрије или су коришћени екстремно ниски или екстремно високи углови који затварају главног јунака, ограничавају га и прикуцавају за земљу. С друге стране сви кадрови насиља су на неки начин ослобођени – ручно ношеном камером, убрзаним или успореним покретима, крупним плановима детаља, фуриозном монтажом, зумовима. Али поред злим, Алекс одгова-

друштва спремног на осуду и мржњу, але не и на разумјевање и љубав. Сви ти чиновни уништавања су гласни, лудачки крици који траже да се на његову човјечност обрати пажња када чиновима стварања то већ није успјело. Добро и зло у *Пакленој поморанци* имају исту сврху. И када то исто друштво у Алексу уништи зло, оно ће уништити и добро, заједно са ружним, уништава се и лијепо, заједно са прљавим, уништава се и невино. Он више не може убити, али зато и заурла при самом тону *Девете симфоније*. Он је на крају узоран члан друштва, али више није човјек. Мајкл Еткинсон га је назвао *панкерском трагикомедијом* и, заиста, *Паклена поморанца* има исте проблеме као и панк сам. Појединац – отпадник у процјењивању институција друштва прави исте грешке које те институције праве у процјењивању појединца – отпадника. Међутим, овај филм и не жели да буде нарочито реалистички, него да покаже лоше стране једностраног посматрања проблема:

„Нас не брине ни морал, ни узвишена етика. Нас брине смањење криминала”, каже се у филму. Та је једностраност довела до тога да главни јунак заврши као ретардирано биће које више личи на мајмуна са моћи говора, него на човјека. Зато када сљедећи пут будете кренули по своје велике и паметне

ријечи да бисте осудили ратног непријатеља, наркомана или ученика који је убио своје колеге и професоре размислите два пута. *Паклена поморанца* ће стајати као ваш одраз у тамном огледалу.

Дане Комљен, ШЗ